

Saksalais-virolaisia lainasuhteita

ROBERT HINDERLING *Die deutsch-estnischen Lehnwortbeziehungen im Rahmen einer europäischen Lehnwortgeographie*. Wiesbaden, Harrassowitz 1981. XIV + 258 s.

Saksan leksikaalinen vaikutus viron kieleen on ollut varsin voimakasta. Silti sitä ei ole germanistiikan puolella käsitelty juuri ollenkaan, eikä tästä aiheesta ole estologiankaan piirissä syntynyt mitään monografiamuotoista kokonaisuutena, vaikka monia erillisiä tutkimuksia onkin ilmesty-

nyt.¹ Robert Hinderlingin teos, joka esipuheen mukaan on olennaisilta osiltaan syntynyt jo vuosina 1967—75, pyrkii täydentämään tämän tutkimuksessa olevan aukon — mikäli mahdollista, kuten hän itse sanoo (s. 1). Teoksessa käsitellään saksan koko leksikaalista vaikutusta, siis myös myöhempää yläsaksasta tullutta. Hinderling on koulutukseltaan alun perin germanisti, mutta hän on useiden vuosien ajan perehtynyt myös itämerensuomalaisiin kieliin — lähinnä suomeen ja viroon — ja niiden tutkimukseen. Tämä kiinnostus lienee peräisin jo niiltä ajoilta, kun hän toimi Helsingin yliopistossa saksan kielen lehtorina. Hän on paneutunut aiheeseensa perusteellisesti, ja kun apua on ollut saatavissa myös Virosta ja Lundista Julius Mägisteltä, on syntynyt kirja, joka ansaitsee kiistatta tunnustusta. Ansiokas hänen kirjansa on erityisesti kahdesta syystä: saksalais-virolaisia kontakteja Hinderling ei käsittele pelkästään kahdenkeskisenä suhteena, vaan hän tarkastelee niitä koko Euroopan »lainsanamaantieteen» näkökulmasta; toisaalta hän osoittaa havainnollisesti, että saksalais-virolaisten kontaktien tutkimus on nimenomaan myös saksan, erityisesti alasaksan filologian asia. Lainanantajakielenähän oli aikaisemmin Baltian alasaksa, joka on heikosti tunnettu.

Viro on säilönyt Baltian alasaksan sanastoa ja merkityksiä, ja näin kontaktien tutkimuksen hyöty on molemminpuolinen: toisaalta germanistinen asiantuntemus auttaa selvittämään lainaongelmia, toisaalta viroon merkitykset auttavat rekonstruoimaan ja todentamaan saksan sanaston semanttisia ja etymologisia suhteita. Niinpä tekijän esittelemän (s. 146—148) viroon *prügi*-sanana merkitys 'Schutt, Abfall, Kehricht, Müll', siis 'kivimurska, roskat' näyttää aluksi sopivan hyvin huonosti yhteen keskialasaksan sanalle *brugge* (= *brügge*) tunnetun 'silta'-merkityksen kanssa,

vaikka äänteellisesti viroon sana sopii tarkkaan johdettavaksi juuri siitä. Laajempi kulttuurihistoriallinen ja etymologinen tausta paljastaa kuitenkin, että 'silta' on ollut alun perin lähinnä 'kapulasilta' ('Knüppeldamm'), kosteiden maastonkohtien yli vievä kapuloilla pohjustettu kulkuväylä. Tällaisia teitä on voitu pohjustaa toisaalta myös kivillä, soralla, kaikenlaisilla jätteilä, ja tästä aukeaa jo suora yhteys viroon sanan merkitykseen. Lisävaloa tuo viroon verbi *prügima* (Wiedemann) 'pflastern, brücken' — jota tekijä ei kylläkään mainitse — ja se, että alasaksan sana on lainautunut myös latviaan: latvian *bruģis*, *bruģe*-sanana merkityksiä taas ovat paitsi 'Knüppeldamm; Strassenpflaster' myös 'Schutt, was beim Bauen an Kalk, Steinen, Holz abfällt', siis 'kaikenlainen rakennusjäte'. Viroon sanan juontuminen alasaksan *brugge*-sanasta on siis kiistatonta; toisaalta viroon ja latvian sanojen merkitykset osoittavat, että alasaksankin puolella sanalla on ollut samantapaisia merkityksiä.

Hinderlingin toteamaa tutkimuksen aukkoa ei hänen teoksensa kuitenkaan vielä kokonaan täytä. Toistaiseksi puuttuu näet olennainen osa: varsinainen sanakirja, jossa esiteltäisiin ja kommentoitaisiin kaikki tekijän keräämä ja käsittelemä lainasanamateriaali. Tällainen teoksen jatko-osa on tekijän ilmoituksen mukaan suunnitteilla. Toivottavasti hän ehtii monilta germanistiikan professorin toimiltaan sen julkaisemaan.

Johdannossa (s. 1—9) Hinderling toteaa raakalainojen tutkimuksen tärkeyden: niissä näkyy toisen kielen vaikutus selvimpänä ja riidattomimpana, ja niiden selvittely luo pohjaa muunlaisen vaikutuksen jäljittämiseksi. Alasaksan merkitystä lainanantajakielenä Hinderling korostaa: liian usein viroon lainoja on selitetty saaduksi samalta ruotsalaiselta taholta, josta vastaava suomeen tullut sana on saatu; tällaisista tulkinnoista hän mainitsee joitakin SKES:sta otettuja esimerkkejä. Tekijä

¹ Näitä tutkimuksia on lähtenyt mm. Paul Aristen kädestä, monia muita mainitsematta. Aristen hiljattain ilmestyneeseen monografiaan »Keelekontaktid: eesti keele kontakte teiste keeltega» (Tallinn 1981, 168 s.) sisältyy useita tätä teemaa käsitteleviä lukuja, jotka pohjautuvat hänen aikaisempiin julkaisuihinsa.

kiinnittää yleisemminkin huomiota siihen, että germanistit ja fennougristit tietävät toistensa tutkimustuloksista liian vähän: vääriä ja vanhentuneita käsityksiä lainoista ja lainasuhteista tapaa kummallakin taholla. Näitä hyviä havaintoja sinänsä ei ole syytä kiistää, mutta toisaalta on muistettava, että SKES on lähinnä suomen kielen etymologinen sanakirja; viron lainasanojen etymologian luotettavimmaksi lähteeksi se ei ole varmaan pyrkinytkään.

Teos ei sisällä sanottavasti uutta primaariainesta, vaan lainasanamateriaali (s. 7) näyttää poimutuneen lähinnä jo olemassa olevasta tutkimuksesta. Tekijä tosin mainitsee käyneensä myös systemaattisesti läpi Öigekeelsuse sõnaraamat -sanakirjan (1960); joitakin uusia lisiä, joista kaikki eivät kaikeksi ole varmoja, hän esittelee s. 200—201. Kyseessä ei silti ole vain aiemman tutkimuksen seulonta ja yksiin kansiin vieminen, vaan Hinderling on keräämänsä materiaalin pohjalta hahmottanut kokonaiskuvaa lainasuhteista ja pyrkinyt nimenomaan teoreettiseen syvennykseen.

Tutkimuksen toinen osa (s. 10—25) käsittelee lainasuhteiden historiallista taustaa. Saksan kielellä oli kalpaveljien ja saksalaisen ritarikunnan ajoista lähtien vuosisatojen halki sosiaalinen prestiisiasema, valtiollisista oloista riippumatta. Saksa oli Viron sivistyskieli viime vuosisadan loppuille asti. Yhteiskunnallinen nousu vaati virolaiselta saksan kielen oppimista. Varsinainen saksalainen kerrostuma jäi silti aina ohueksi — saksalaisia talonpoikia ei Vieroon koskaan muuttanut, ja se pelastiinkin ilmeisesti Viron saksalaistumiselta.

Seuraava osa (»Theoretische Voraussetzungen» s. 30—89) on tutkimuksen teoreettisin. Aluksi Hinderling tarkastelee kuviteltua lainaustilannetta pragmalingvistiikan kannalta. Samalla hän pohtii, miten suuri äänteellinen samankaltaisuus kahden eri kielen semanttisesti yhtäpitävän sanan välillä täytyy olla, jotta (vielä) voidaan puhua lainasta: voisiko esim. viron *tärkama* 'spriessen' olla lainattu saksan verbistä *spriessen*, näillä verbeillä kun on yksi yhteinen foneemi, /r/? (Foneemi ei toki voi olla yhteinen!) Tekijä ratkaisee ongelman empirialla: havainnoitavat lai-

naustilanteet (tietysti tämäkin on suhteellista) osoittavat, että lainat noudattavat tiettyjä äänteellisiä säännönmukaisuuksia (siis: foneemien korvaussääntöjä), ja tästä täytyy päättelyissä lähteä. Jatkaisin tähän: jos esiintyy epätavallisia äännesuhteita, ne täytyy voida selittää joko johdetuiksi joistakin tähän asti huomiotta jääneistä seikoista tai ainakin esittämällä rinnakkaistapauksia. Säännönmukaisuushan on juuri paralleelien esiintymistä. Joka epäilee säännönmukaisuutta, on velvollinen osoittamaan, että on olemassa äänteellisesti täysin mielivaltaisia lainoja, siis sanoja, jotka äänteellisestä mielivaltaisuudestaan huolimatta täytyy jostakin muusta syystä välttämättä katsoa lainoiksi. Mutta miten tämän välttämättömyyden voisi edes periaatteessa todeta? Johan raakalainan käsite, sen määritelmä sinänsä rajaa säännöttömyyden pois: raakalaina ei olisi raakalaina, jollei se heijastaisi originaalinsa äännerakennetta eli jollei siinä havaitaisi originaalin foneemien säännönmukaista substituointia. Aivan eri asia on tietenkin, että myöhemmin laina voi äänteellisesti muuntua monella tavalla. Näidenkin muuntumisten syyt (kansanetymologia, deskriptiivistyminen jne.) täytyy kuitenkin voida esittää.

Semanttisen yhtäpitävyyden asteen ongelman Hinderling ratkaisee viittaamalla pragmaattiseen malliin: jos on kuviteltavissa puhetilanne, joka selittää tietyn semanttisen siirtymän, voidaan lainausta olettaa. Tähän on lisättävä, että vanhoissa lainoissa on otettava lukuun myös lainaustilanteen jälkeinen semanttinen kehitys. Tässäkin rinnakkaistapausten todistusvoima on olennainen.

Seuraavaksi (s. 48—64) Hinderling käsittelee laajasti kysymystä, mitä oikeastaan lainataan eli mikä »systeemilingvistinen status» lainatuilla elementeillä (»Einheiten») on toisaalta lainanantaja-, toisaalta lainansaajakielessä. Hän erottaa kolme käsitettä: 1) lekseemi (= »juurimorfeemi» eli perusvartalo, sanaluokaltaan vielä spesifioitumaton, esim. saksan {schenk} verbissä *schinken* ja substantiivissa *Geschenk*), 2) paradigmanydin (»Paradigmenkern» = abstrakti suure, joka sisältää lekseemin lisäksi informaation sen sanaluokasta eli sen syn-

taksisesta käytöstä: verbi SCHENKEN, substantiivi GESCHENK), 3), sana («Wort» = perinnäisen termistön mukaan »sananmuoto», paradigmantymien toteuma-asut, esim. *schenken*, *schenke*, *schenkst*, *schenkt*, *schenkte* paradigmantymistä SCHENKEN). Onko viroon lainattu saksan lekseemejä, paradigmantymimiä vai sanoja, ja miten lainatut suureet virossa on »tulkittu», eli mikä asema niillä on vuorostaan lainansaajakielessä (s. 51)? Jos viron *pruuk* 'Brauch, Gewohnheit, Sitte' ja *pruukima* 'brauchen, gebrauchen, benutzen' on kumpikin lainattu erikseen alasaksan substantiivista *brūk* ja verbistä *brūken*, on Hinderlingin mukaan kyse kahden (eri) paradigmantymien lainautumisesta (viron kannalta katsottuna); jos taas on lainattu vain sanaluokaton elementti {pruuk} (joka sitten virossa on saanut sekä verbin että substantiivin spesifioinnin), on kysymys lekseemin lainautumisesta (tässä aluksi jälleen viron kielen systeemin kannalta katsottuna, vrt. s. 62). Kolmas mahdollisuus on se, että verbi on virossa johdettu substantiivista. Tekijä päätyy pohdiskeluissaan siihen, että viron kannalta lainat yleensä ovat paradigmantymimiä. Tämä näkyy selvimminkin tapauksissa, joissa substantiivilla ja etymologisesti siihen kuuluvalla verbillä on lainanantajataholla äänteellisesti erilainen perusvartalon asu; vrt. viron *pekk* 'Speck', *pikkima* 'spicken'. Silti tekijä ei pääse selvään kokonaiskuvaan ja hän päätyy esittämään rinnan eri tulkintoja. Niinpä hän malliesimerkistä vir. *ramm* 'Ramme', *rammima* 'rammen' antaa kolme eri tulkintaa: 1) saks. lekseemi → vir. lekseemi, 2) saks. paradigmantymidin (joko RAMME tai RAMMEN) → vir. lekseemi {ramm}, josta sitten virossa muodostetaan paradigmantymimet RAMM ja RAMMIMA, 3) saks. paradigmantymidin → vir. paradigmantymidin (s. 62). Vihdoin hän esittää neljännenkin tulkinnan: saks. sana («Wort») → vir. sana. Sen mukaisesti saksan substantiivin nom. sg. käy («dient als») viron vastaavasta sijasta, ts. siitä saadaan vastaava sija.

Vaikka analyysin yrittäminen on teoreettisesti kiintoisaa, jäävät tulokset siis mielestäni epämääräisiksi ja epäselviksi. Hankaluus näyttää piilevän jo siinä, että Hinderlingin käsitteyksiköt edustavat

eri abstraktiotasoa, joten niitä ei voi käsitellä tekijän tapaan rinnasteisina, vaihtoehtoisina tulkintoina. »Paradigmanydin», jota muuten nykyisin tavallisesti nimitetään lekseemiksi, on abstrakti suure, ei tietty morfeemi tai muoto. Hinderlingin »lekseemi» on taas tietty morfeemi, leksikaalinen morfeemi, kuten hän itse toteaa (s. 50, alav. 65), ja sellaisena tietenkin abstraktio sekkin (konkreettisempia ovat morfeemin allomorfit), mutta kuitenkin segmentoinnin avulla saatu sanan rakenneelementti, »palikka». Hyvin abstraktiksi käsitteen näyttää toisaalta tekevän sen sanaluokattomuus — leksikaalinen morfeemihan voidaan katsoa myös jo sanaluokaltaan määräytyneeksi; jälkimmäisen tulkinnan mukaan saksan {schenk} olisi siis verbimorfeemi, joka tosin esiintyy myös substantiivijohdoksessa *Geschenk*. Tosin tässä kohdin on tutkimuksessa kirjavuutta ja käsitteellistä epäselvyyttä. Hinderlingin »sana» on vihdoin konkreettisin käsite, tietty sananmuoto.

Itse ehdottaisin seuraavan tapaista yksinkertaista ratkaisua, jossa abstraktiota-son ero otetaan huomioon:

1) Normaalisti lainataan lekseemejä (= lähinnä Hinderlingin »paradigmanytimiä»); sekä originaalilla että lainalla on kullakin omassa systeemissään lekseemin abstrakti asema, eli ne ovat kielellisiä merkkejä (sanaluokaltaan määräytyneitä: vrt. sm. *maali* — *maalata*, substantiivi ja verbi on lainattu erikseen). Lainasanahan on kieleen saatu uusi lekseemi.

2) Konkreettisemmalla tasolla tarvitaan taas tietty originaalikielen sananmuoto (tai sen osa), foneettis-fonologinen hahmo, joka »siirretään» lainansaajakieleen substituimalla vieraat foneemit (ja foneemiketjut) omilla lähinnä vastaavilla. Tällaisena lähtökielisenä pohjana voi toimia esim. substantiivin yksikön nominatiivi, verbin infinitiivi tai pelkkä verbivartalokin: vrt. sm. *rengas* < germ. nom. sg. **hrengaz*, sm. *maala-* < mruots. inf. *māla*, sm. *varto-* < germ. verbivartalo **wardō-*.

3) Lainansaajakieleessä nämä lainatut elementit esiintyvät konkreettisella tasolla samoin joko vartaloina tai vain niiden osinakin (vartaloihin liittyvät sitten sananmuotoja tuottavat suffiksit) tai myös val-

miina sananmuotoina. Vartalo on esim. sm. *varto-* (jos inf. on *vartoa*). Muinaisruotsin infinitiivistä *māla* lainattu elementti *maala-* ei taas — ainakaan nykysynkronian kannalta — ole vielä varsinainen vartalo (leksikkomuoto, jolla voisi esim. kuvata lekseemiä MAALATA). Se on kuitenkin se osa vartaloa, joka heijastaa foneemi foneemilta originaalin tiettyä sananmuotoa (infinitiiviä). Substantiivissa sm. *maali* taas vain osa *maal-* heijastaa originaalia, *-i* on elementti, jonka suomen tietty fonologinen sääntö liittyy vartaloon. Lainattu elementti sm. *rengas* taas on samalla valmis sananmuoto, yksikön nominatiivi. Esimerkeistä näkyy, että lainattujen elementtien asema lainansaajakielellä ei (konkreettisemmalla tasolla) ole erillinen kysymys vaan se riippuu olennaisesti toisaalta tämän kielen morfologisesta rakenteesta (*maala-* laajenee »johdokseksi» eli supistumaverbin vartaloksi *maalaa-* < **maalaða-*), toisaalta sen fonologisesta rakenteesta (*maal-* → *maali*, mutta *rengas* pysyy laajentumattomana). Lainasanoja jäljitettäessä on kyseisten erikäisten morfologisten ja fonologisten sovitussääntöjen tuntemus tietenkin tuiki tärkeää.

Tekijä asettuu kannattamaan vanhaan tuttua sanalainojen jakoa tyyppeihin »Fremdwort» ja »Lehnwort» (vierassana ja lainasana, s. 64—83), vaikka germanistiikan piirissä tästä distinktiosta on myös pyritty luopumaan. Tässä hän on ilmeisen oikeassa. Paitsi äänteellis-morfologista mukautumisastetta Hinderling käyttää myös sosiolingvistisiä kriteereitä. Ilman niitä ei tullakaan toimeen (ja ainakin implisiittisesti niitä on vanhastaan käytetty). Vahva vieras vaikutushan voi tuoda kieleen esim. uusia fonotaktisia rakenteita, jotka siis ovat aiemmalle systeemille vieraita. Uusi rakenne voi pysyvästikin jäädä vain lainasanoihin, ja silloin voi vain näiden sanojen sosiolingvistinen status (»volkstümlich» — »gebildet» jne.) ratkaista, ovatko ne kotiutuneita (Lehnwort) vai eivät.

Teoksen neljännen osan (s. 90—153) otsikkona on »Kriterien der estnischen Lehnwörter aus dem Deutschen». Siinä käsitellään lähinnä niitä seikkoja, jotka tämäntapaisissa tutkimuksissa vanhastaan

ovat olleet etualalla: originaalin ja lainasanan välisiä äänteellisiä ja morfologisia vastaavuuksia, ts. niitä korvaussääntöjä, joilla lainat on viron systeemiin mukautettu. Lisäksi esitetään kielimaantieteellisiä ja asiahistoriallisia kriteerejä (lähinnä muiden germaanisten lainojen erottamiseksi). Germanistina Hinderling pystyy kuvaamaan äännevastaavuuksia yksityiskohtaisemmin ja johdonmukaisemmin kuin aiempi tutkimus; osa on runsastietoisuudessaan kirjan tärkeimpiä ja varmaan se, jota kirjan käyttäjä useimmiten tarvitsee. Tällaisesta paljon yksityiskohtia sisältävästä tarkastelusta löytyy helposti aina jotakin, mihin arvostelija voisi esittää omia huomautuksiaan, arvelujaan tai lisäyksiään. En katso tässä siihen olevan aihetta; kaikkiaan esitys on asiantuntevaa ja perusteellista. Yhteen detaljiin tekee kuitenkin mieli kiinnittää huomiota. Viron *käärima-*verbi (toinen kahdesta homonyymistä) on saksannettu lyhyesti 'scheren' (s. 127). Lukija saa siis sen käsityksen, että verbi merkitsee 'leikata, keritä'; siihen viittaa myös maininta, että originaalissa on germaaninen lyhyt *e* (*ē*). Viron verbi on kuitenkin kudontatermi: 'luoda loimet käärimällä ne luomapuulle' (saks. 'die Kette scheren, aufscheren'), ja tässä saksan *scheren*-verbissä on katsottu olleen germaanisen lyhyen *a:n* umlaut (germ. **skarja-*, ks. Jan den Vries, Nederlands etymologisch Woordenboek, 1971, s. 615—616). Vasta germaanisen asiahistorian tuntija Hans-Friedrich Rosenfeld (1958) on mielestäni vakuuttavasti osoittanut, että kyseinen kudontatermi on alun perin = *scheren* (< germ. **skera-*) 'leikata', eli siinä siis on kuin onkin germ. lyhyt *e*. Tähän tulokseen Rosenfeld on päässyt mm. analysoimalla germaaniselta pronssikaudelta säilyneitä kudonnaisia, vanhaa luomapuutyyppejä ja vanhoja pystyjä kangaspuita: loimien kankaan alareunaan tulevat silmukat piti todella alun perin leikata auki jo luomapuissa, jotta viriö olisi esteettä saatu muodostetuksi. Rosenfeldin tutkimusta (Veröffentlichungen des Instituts für Deutsche Sprache und Literatur 9, Berlin 1958) tekijä ei liene tuntenut (ei esiinny lähdeluettelossa). Viron *käärimä* on varmaankin keskialasaksalainen laina, kuten Hinderlingkin katsoo;

suomen *kääriä* 'wickeln' (myös karj., veps., vatj.) tulee kuitenkin semanttisesti sitä niin lähelle, että senkin juontumista samasta germaanista — paljon vanhemmasta — originaalista täytynee harkita (suhteeseen germ. *e* ~ sm. *ää* voisi verrata suhdetta germ. **wenda-* 'vääntää' > saks. *winden* ~ sm. *vääntä-*).

Viidennessä osassa («Das deutsche Lehnwort im Estnischen und seine Entsprechungen im Lettischen und Skandinavischen», s. 154—205) tekijä tarkastelee saksasta skandinaaviin (lähinnä ruotsiin) ja balttilaisiin kieliin (lähinnä latviaan) tapahtuneita lainautumisia. Ne osoittautuvat siinäkin mielessä paralleelisiksi saksalais-virolaisille lainasuhteille, että kullekin taholle on useimmiten lainautunut sama saksalainen sana. Rinnakkaisen lainautumisen toteamisella on täten indiisarvoa hankalien lainaetymologioiden tulkinnassa. Tekijä on tutkinut systemaattisesti lähinnä astioiden nimityksiä ja todennut, että virossa, latviassa ja skandinaavisella kielialueella on saksasta lainattuja astiannimiä lähes sama määrä, 57—59 sanaa. Näistä useimmat (36) ovat yhteisiä kaikille kolmelle kielelle; virolais-latvialaisia paralleeleja on 10, virolais-skandinaavisia 5 ja latvialais-skandinaavisia 3 sanaa. Pelkästään virossa esiintyviä lainoja taas on 7, pelkästään latviassa esiintyviä 10, ja skandinaavialle alueelle rajoittuvia lainoja tekijä on löytänyt 13. Näille kolmelle eri kielialueelle haarautuneet lainasanojen virrat osoittautuvat siis olevan yhtä ja samaa saksan kielellis-kulttuurista vaikutusta pohjoiseen ja itään.

Kirjan viimeisessä osassa (s. 206—216) Hinderling pohdiskelee leksikaalisen lainautumisen syitä, kielensisäisiä ja -ulkoisia. Kielensisäisinä hän mainitsee U. Weinreichin esittämät omaperäisen sanan vähäisen frekvenssin, ekspressiivisten synonyymien tarpeen ja halun välttää kielessä olevaa häiritsevää homonymiaa, ja hän esittää joitakin mahdollisia tulkintoja. Lainasanojen ekspressiivisyyttä (deskriptiivisyyttä) tekijä havainnollistaa koukun, haan monilla lainanimityksillä: *konks*, *nagi*, *haak*, *hank*, *kramp*. (Korjattakoon tässä muuten pieni painovirhe: holl. *hoek*, engl. *hook* 'koukku yms.' palautuvat germ.

asuun **hōka-* [tekstissä **hōks-*], josta asusta sm. *kuokka*, vir. *kook* gen. *koogu* 'koukku' voidaan juontaa, ks. s. 207 alav. 9. Myös rinnakkaismuoto germ. **hōkjōn-* > misl. *hōkja* 'kainalosauva' tulisi originaalina kyseeseen; semantiikan suhteen vrt. myös mitä Kiparsky Vir. 1977 s. 12—20 on kirjoittanut sanasta *kuokkavieras*; ims. sana on Kiparskyn mukaan lainautunut taas balttilaiselle taholle.) Häiritsevän homonymian poistamiseksi omaksutusta lainasta Hinderling ei mainitse esimerkkiä. Potentiaalinen homonymia voi taas toisaalta estää lainautumisen: (ala)akvan adjektiivi *dumm* lainautui latviaan mutta ei viroon, missä lainasta olisi tullut häiritsevä homonymi toiselle laina-adjektiiville, vir. *tumm* 'mykkä' < saks. *stumm*. Kielenulkoisia syitä ovat tietenkin lähinnä ne historialliset seikat, joita tekijä jo aikaisemmin on käsitellyt. Kiintoisasti hän kuvailee tyypillistä Euroopan kielten kontaktitilannetta: läntinen tai eteläinen kieli koetaan (kulttuuri)-historiallisista syistä hienommaksi kuin sen itäinen tai pohjoinen naapurikieli. Prestiisi-kieli on kulloinkin se kieli, jonka tajutaan ensi sijassa välittävän paikallisen kulttuurin yläpuolella olevaa kulttuuria. Naapurikielen puhujat pyrkivät oppimaan sitä vieraana kielenä.

Esittelystä lienee käynyt ilmi, että Hinderlingin kirja on runsassisältöinen monografia, joka tarkoittaa varsinkin germanistiselta kannalta aiemman tutkimuksen antamaa kuvaa saksan — niin ala- kuin yläsaksankin — vaikutuksesta viroon.

JORMA KOIVULEHTO